

Egy 48-as honvédtábornok emléke.

(Halála ötvenedik évfordulójára.)

A magyar nép 1848—49-iki szabadságküzdelmének mozzanatairól és egyéniségeiről mind ritkábban esik szó. Korszerűtlennek tartják sokan a reájuk való emlékeztést, holott a magyar nép felszabadulása, megújodása ebből az időből származik és e küzdelmek nagyszerű erőfeszítése, politikai és szabadságharcos alakjainak fenkölt egyénisége mindig erkölcsi erőforrás marad.

Ötven éve pihen a földben az 1882 május 6-án meghalt *Asbóth Lajos* forradalmi honvédtábornok, akinek a nevét is alig ismeri az újabb nemzedék, pedig élete, szabadságharci szereplése megérdemli, hogy el ne feledjék.

Asbóth Lajos angol család leszármazottja. Ősei a XVII. században telepedtek le Magyarországon és 1679-ben honosították őket. 1803-ban született Keszthelyen, ott kezdte iskoláit és a bécsi mérnökkari akadémián fejezte be tanulmányait. 1842-ben — mint százados — abba hagyta a katonai szolgálatot és feleségével, *Asbóth Flórával*, a *Lugos* mellett fekvő jószágon gazdálkodott. Itt élt nyugodtan, nem is sejtve, hogy az idők viharai hamarosan kiragadják a falusi csendből és majd véres csaták tüzeiben vezényli rohamra zászlóaljait.

Az idő terhe ssé vált és 1848-ban, a nemzetörség szervezésekor, István főherceg nádor őrnaggyá nevezte ki. Megindult a hadjárat és Asbóth Lajos augusztus 24-én a *moldvai*, november 15-én a *bogsáni* és december 11-én a *rescabányai* ütközetben vitézségével megismertette nevét. A forradalmi kormány debreceni tartózkodása idején alezredessé és Debrecen katonai parancsnokává nevezte ki és 8000 főt számláló védőereg szervezésével bízták meg. 1849 január 26-án az *újvárosi* tartaléksereg parancsnokává tették és megbízták a *szolnok—tokaji* Tisza-vonal védelmével, amit a fontos pontokon sorkatonasággal, egyebütt közbeiktatott nemzetörséggel derekasan biztosított.

A magyar hadsereg márciusvégi előnyomulásának következtetéséppen Asbóth is előre haladt a főváros fölmentésére. Az április 7-re forduló éjjel a tápióbszékkel és az isaszegi ütközetek után hátráló ellenségét kiszorította *Monorról*, majd résztvett Aulichchal egyesítve az április 11-iki, 16-iki és 19-iki Jellasics bánnal vívott csatákban Pest alatt, a Rákosmezőn, majd 22-én reggel bevont a fővárosba.

Egyik jelentős hadiszereplése a budai várostrom, amelyben nemcsak résztvett, személyesen vezette katonáit, hanem az elsők közt tört fel az erdőbe. 1849 május 21-én hajnalban rohanták meg a honvédcsoportok a budai várat és reggel már olvashatták a főváros polgárai a hivatalos tudósítást:

„...A Svábhegy felé eső bástyákról az ellenség fut, csak balra a fehérvári kaputól áll még néhány közember. Honvédeink a tört falrészen a városba csoportosan felkapaszkodnak. Ez oldalon mind az ágyú, mind a puskatűz egészen megszűnt, csak a Pest felőli oldalon ropog erősen a fegyvertűz. Fél 7-re reggel. Most egy puskaporraktár röpött légbe. Bent a várban az *utcaháro folyik*. 7 órakor reggel. A tüzelés megszűnt, a vár be van véve.”

Hol járt, mint szerepelt Asbóth e hősi véres, förgétes küzdelemben? 1862-ben Pesten megjelent emlékirataiban a többi közt így ír erről:

„A vezényletem alatt állott 2. hadtestnek jutott a várkapu és a bástyák jobbra és balra, az 1-ső hadtestnek (*Nagy Sándor*) a székesfehérvári kapu jobbra és balra, hol a hid is volt, a 3-ik hadtestnek (*Knezich*) a bécsi kapu, végre a hadosztálynak (*Kmetty*) a vízi kapu.”

Az első hadtest 44. zászlóalja *Inkey Kázmér* őrnagy vezényletével tüzte ki elsőnek zászlóját a bástyákon.

„Az én 2-ik hadtestemből — jegyzi fel Asbóth — a 44-ikkal csaknem egyidőben ért a sáncokra jól a 26-ik, balra a várkaputól s mellette a 48-ik *Rezenyi* százados és *Rakofsky* őrnagy vitéz vezetése alatt, bevivni a nemzeti színű zászlót az erősségbe.”

Asbóth, miután a 48-ik zászlóaljjal a várkaputól balra feljutott a várba, több szakaszt küldött az elfogott osztrák tisztek összeszedésére. Emberei hozták *Hentzit* is.

a halálosan sebesült várparancsnokot, akit orvos kíséretében a parancsnoki épületbe vitetett, ahol d. u. 3 órakor halt meg.

Asbóth hadtestéből, feljegyzése szerint, 167 esett el, sebesültje 221 volt. A halottak összes számát 427-nek mondja, de hitelesen sosem állapították meg és közzé nem tették hivatalosan, annyira elretentett volna mindenkit a nagy veszteség. A honvédek halottait szekérre rakva vitték a tabáni temetőbe és már délután eltemették őket. Görgey a svábhegyi Wodianer-villa erkélyéről nézte távcsővön a szörnyű viadalt és délelőtt 10 óra tájban ment fel a megvett várba. Asbóth több tisztársával együtt a II. oszt. rendjelet kapta vitézségéért.

Buda megvétele után Asbóth ezredes, mint a 2-ik hadtest parancsnoka, a beteg Aulich helyén, Görgey vezérsege alatt júniusban a Vág folyó menti támadásban, a *zigárdi* és *peredi* ütközetekben vett részt. Bár Görgey adott parancsot a támadásra, a szerencsétlen végű peredi csata után — amelyben Asbóth a rohamot személyesen vezényelte, a *63. zászlóalj zászlóját felragadva legelől megy* — élesen összekülönböznek és a vezér fölmenté állásától. A szabadságharc után Görgey a „*Mein Leben und Wirken in Ungarn*” című könyvében támadta, ezzel kapcsolatban, Asbóth Lajos *Emlékirataiban* válaszul keményen és a legsúlyosabb vádakkal illette.

Asbóth eltávozik hadteste éléről, de századparancsnokai köszönő és hódoló iratot küldenek utána, amelyben „republikánus hősiesség”-ét — mellyel a legterhebb pillanatokban a csatát hidegvérrel és tántoríthatlanul vezette, zászlóaljai bátorította — nem tudják eléggé csodálni. Sokat mond ez az irat, amelynek aláírása legfeljebb árthatott már volt tisztjelnek.

Asbóth ezredes Pestre megy és meglátogatja a kormányzót, figyelmezteti — írja könyvében — Kossuth Lajost Görgey „ferde és ravasz működésére”. A kormányzó azonban nem intézkedik és a kitűnő katona tehetségét paragon hevertetik. Később Asbóthot tábornokká és a szegedi tartalékhad parancsnokává nevezik ki. Már teljesen fölszerelte 8-ik zászlóalját, de a világsíri fegyverletétel mindenek véget vetett.

Emlékiratai a szabadságharc hadjáratairól értékes feljegyzéseket, leírásokat, adatgyűjtéseket adnak. Könyve 39—46. oldalain eredeti okmányok másolatait közli. Ezekből Kossuth—Görgey és a forradalmi kormány végzetes határozásának iratváltásai a legfontosabbak. „*Az 1849—1866. adalékok a kényuralom-ellenes mozgalmak történetéhez. Az Asbóth-család irataiból*. Pest, 1871” című könyv, melyet fia, János állított össze, előszava szerint „Ez iratok közül azokat vessz az olvasó, melyeknek közrebocsátása most már nem látszik többé időszerepűtlennek. Valamennyinek közrebocsátását egyrészt csáládi, de *másrészt egyéb tekintetek is egyelőre lehetetlenné teszik*”. Asbóthot 1861-ben Lugoson, a volt honvédeknek mondott beszéde miatt elfogták, február 14-én éjjel a jofestadi várba vitték, de a megyék feliratai, *Teleki László* országgyűlési képviselő felszólalása nyomán május 25-én elengedték. Ismerteti ez a kötet a Klapka—Almásy és a Kossuth-párt Habsburgellenes emigráns-mozgalmait, amelyek újabb fegyveres fölkelésre irányultak. *Nedeczky István* ezzel kapcsolatban szereplését, a fölkelés titkos tervét és megfúszását (1863) és a hasztalan próbálkozásokat 1866-ig. Asbóthnak az alsómagyarországi csapatokat kellett volna vezetnie. E könyv világít rá öcsésén, Asbóth Sándor 48-as ezredesnek, *később észak-amerikai vezértábornoknak* — ki a polgárháboru után miniszter-rezidens és követ volt — amerikai szereplésére is.

Asbóth Lajos később katonai íróként működött és megírta „*Az észak-amerikai polgárháboru történetét*”. Ez a kötet két térképpel éppen a *Légrády Testvérek kiadásában jelent meg 1875-ben*. A szabadságharc bukása után az aradi haditörvényszék 18 évi várfogságra ítélte Asbóth Lajost. Ebből 7 évet el is szenvedett.

T. E.